

DOSYA/GÖZLEM VE GÖRÜŞLER**2000 YILINDA ABD MEDYASININ KULAK
ASMADIĞI ON ÇARPICI HABER***

Kenan ERÇEL**

ABD'nin 'Kemal Derviş'i Alan Greenspan aylardır ülkesinin gazete sayfalarından ve televizyon ekranlarından inmek bilmedi. Adam hapşırta haber oldu; ettiği her kelam köşeyazarları tarafından kılı kırk yaran bir titizlikle yorumlandı; yüzünün aldığı her şekil buluttan nem kapan spikerlerce bir şeylere yoruldu. Clinton-Lewinsky ikilisinin cinsi münasebetleri de aynı 'araştırmacı gazetecilik'ten nasibini aldı. Olay öyle bir çığırından çıktı -daha doğrusu çıkarıldı- ki Lewinsky'nin sperm lekeli elbisesi kısa bir süreliğine de olsa ülke gündeminin zirvesine yerleşti. O zirveye daha ne abur cubur haberler oturmadı ki? Kübalı Elian Gonzales'in vesayeti, Ricky Martin'in cinsel kimliği, Survivor yarışmasının gözüpek savaşçıları, vs., vs. Bu tür mevzuların medyada kendine yer bulması başlı başına bir sorun değil aslında, ilk bakışta çok yüzeysel, eften püften görünen yukarıdakilere benzer nice olay seviyeli bir eleştirel yaklaşımla ele alındığında gayet ilginç açılımlar sağlayabiliyor, köklü toplumsal çelişkilere ışık tutabiliyor. Ricky Martin vakasının adeta Türkiye'deki izdüşümü olan "Tarkan'ın fotoğrafları" skandalının kimi *Radikal* yazarları tarafından işleniş biçimi bu türden seviyeli bir gazeteciliğe iyi bir örnek teşkil ediyor. Ama ne yazık ki Tarkan/Martin/Lewinsky/Gonzales benzeri simalar ve onların etrafında patlak veren hadiseler birkaç güzide istisna hariç hep magazinleştirilerek, fetişleştirilerek, toplumsal bağlamlarından koparılarak haber yapıldıkları için barındırdıkları dönüştürücü potansiyeller de genellikle gümeye gidiyor. Dahası, sindirimi daha kolay olan bu nevi 'light' haberler zamanla bünyede alışkanlık yaptığından olsa gerek toplumu yakından ilgilendiren -daha doğrusu ilgilendirmesi beklenen-yerel, ulusal ya da küresel ölçekli

birçok hayati gelişme, bırakınız öncelikli bir muamele görmeyi, kimi zaman kendilerine haber mөнüsünde idareten bir yer dahi bulamıyor. Fevkalâde önemli sonuçlara gebe olduğu halde dev medya kuruluşlarının ilgisini çekmeyi bir türlü başaramayan öyle çarpıcı haberler var ki insanın Nasreddin Hoca'nın kedi/ciğer fıkrası misali, "bunlar haber değilse o zaman medya nerede?" diye sorası geliyor.

Aşağıda bu türden haberlerden derlenmiş bir seçki bulacaksınız.

Kaliforniya'daki Sonoma Devlet Üniversitesi'nin medya çalışmaları bölümündeki bir ekip tarafından hazırlanmış olan bu 'top 10', ABD medyasının geçtiğimiz sene atladığı, kulak asmadığı, kaale almadığı, iltifat etmediği, sumen altı yaptığı çarpıcı olayları içeriyor. 1975'ten bu yana Troject Censored adıyla faaliyet gösteren ekip her yıl tonlarca arşivi eşeleyip belli başlı ABD gazete ve TV kanallarında kendine üç satır yer bulup bulamayan ama bilim kurgu diliyle 'paralel bir evren'de yeri göğü sarsacak önem ve ivedilikteki gelişmeleri derliyor, sonra da alternatif yayın organları ve internet aracılığıyla bunları duyurmaya çalışıyor. Yani bir nevi bizdeki medya J; rom J;'in ABD'deki karşılığı. Aşağıda bu projenin 2000 yılı sonuçlarının tadımlık bir çevirisi bulunmakta. Önceki senelere ait listelere ya da bu senenin daha uzun ve de kapsamlı özgün metnine www.projectcensored.com sitesinden ulaşabilirsiniz.

1. Dünya Bankası ve çokuluslu şirketler suyu özelleştirmeye çalışıyor.

Birleşmiş Milletler'e bakılırsa günümüzde bir milyardan fazla insan temiz içme suyuna ulaşamıyor. Bu rakamın önümüzdeki 10 sene içinde ikiye katlanması

**Birikim Dergisi'nin Eylül 2001 tarihli 149. sayısından alınmıştır.*

** *Derleyen, Birikim Dergisi Yazarı*

bekleniyor. Su tüketimi dünya nüfusunun iki katı hızla büyümeye devam ediyor. Bu insanlık için bir kriz, şirketler içinse eşsiz bir fırsat çünkü su dünya üzerinde henüz el atılmamış belki de en önemli meta namzeti.

Hükümetlerse şirketlerle işbirliği yapmak için sıraya girmiş durumda. Her sene dünyanın dört bir yanından gelen kamu yetkilileri Dünya Su Konseyi bünyesinde İş çevreleri ve Dünya Bankası uzmanları ile biraraya gelmekte. Söz konusu Konsey ticari çıkarların hükümlerini altındaki bir think-tank ve bu Konsey'de temsil edilen şirketler su üzerindeki emellerini gayet arsız demeçlerle dile getirmekten pek çekinmiyorlar. Örneğin, Monsanto'dan Robert Farley, şirketinin stratejisini aynen şu kelimelerle ifade ediyor: "Gıda üretiminde su en az tohum kadar vazgeçilmez bir girdi olduğu ve susuz yaşam mümkün olmadığı için, Monsanto su üzerinde bir kontrol tesis etmeye çalışıyor".

Bu tip özelleştirmecilerin işi her zaman yaver gitmeyebiliyor haliyle. Mesela, 1999'da Bolivya'nın Cochabamba bölgesindeki kamuya ait su sistemini Bechtel adlı şirket Dünya Bankası'nın yardımıyla devralır almaz su fiyatlarına yüzde yüz zam geldi. Zaten ne zaman bir yerde su hizmetleri özelleştirilse, fiyatlar iki ila üç katına fırlıyor, kalite hızla düşüyor ve ödemelerini aksatanlar anında susuz bırakılıyor. Geçtiğimiz sene ile bir durumla karşı karşıya kalan Bolivyalılar bir dizi genel grev neticesinde hükümeti dize getirmeyi başardı ve Bechtel'in sözleşmesini iptal ettirdi. Cochabamba'daki bu su savaşı çokuluslu şirketler güdümündeki küreselleşme sürecine ayak direyenler açısından tarihi bir zafer mahiyetindeydi. ABD halkının büyük çoğunluğu bu haberi Associated Press'ten Peter McFarren'in aktardığı şekliyle öğrendi. Göstericileri uyuşturucu ticaretçisi olarak karalamaya çalışan hükümet yetkilileri ile aynı telden çalan McFarren'in Bolivya suyunu Şili'ye taşımak yönündeki bir önerge lehinde lobi faaliyeti yürüttüğü ortaya çıkınca bu 'araştırmacı-müteşebbis' gazeteci AP'deki işinden istifa etmek zorunda kalmıştı.

Daha fazla bilgiyi www.canadians.org/blupla-net/index2.html adresinden edinebilirsiniz.

2. ABD Ordusunun psikolojik hareket personeli CNN'de çalıştı.

Bilindiği üzere CNN'nin Kosova'daki savaşı ele alış tarzı olup biteni karikatürize etmek, savaş karşıtı görüşlere aldırış etmemek, NATO yetkililerinin papağanlığına soyunmak neviden birçok eleştiriye hedef olmuştu. 1999 yılında NATO'nun Kosova'da yürüttüğü savaş sona ererken, işte bu dev medya kuruluşunun Atlanta'daki merkez binası beş stajyeri konuk etmeye hazırlanıyordu. Söz konusu stajyerler prestijli bir iş tecrübesi peşindeki kolej öğrencileri değil, görevleri halka, seçilmiş bilgi sunmak olan ABD ordusunun propaganda uzmanlarıydı. Dünyanın en büyük haber şebekesinde çalışmak onlara bu fırsatı fazlasıyla vermiş benziyor.

Danimarka'nın saygın gazetelerinden Trouw'a konuşan bir askeri sözcüye göre (Beşli) sıradan birer CNN çalışanı

olarak görev yaptı. Muhtemelen Kosova savaşı sırasındaki haberlerin hazırlanmasına iştirak etti. Stajyerlerin tam olarak ne yaptığı aslında oldukça müphem. CNN'e bakılırsa tek bir haber dahi kaleme almamış; hiçbir kararda son söz hakkına sahip olmamışlar. Fakat en azından ordunun gözünde stajyerler büyük bir başarıya imza atmışa benziyorlar. Fransız istihbarat teşkilatının aktardığına göre geçen senenin başlarında gerçekleştirilen bir askeri sempozyumda, psikolojik hareket uzmanı Christopher St. John "silahlı kuvvetler ve medya devleri arasında daha sıkı bir işbirliği" çağrısında bulundu.

Daha fazla bilgi için www.counter-punch.org/cnnpsyops.html adresini ziyaret edebilirsiniz.

3. ABD Belgrad'daki Çin Konsolosluğu'nu kasten mi bombaladı?

7 Mayıs 1999 tarihinde, ABD uçakları Belgradtaki Çin Konsolosluğu'nu bombaladılar. Başkan Clinton olayı ABD istihbarat teşkilatının yanlış haritalarından kaynaklanan 'trajik bir hata' olarak nitelendirdi.

ABD medyası için bu demeç fazlasıyla kafiydi belki ama dünyanın geri kalanı açısından kazın ayağı pek öyle değildi. London *Observer* ile Kopenhag'dan *Politiken*'e mensup gazeteciler ortaklaşa bir çalışma yürütüp Beyaz Saray ve ordununkinden çok farklı bir öykü ortaya çıkardılar. Gazetecilerin irtibata geçtiği yüksek rütbeli kaynaklara göre NATO, Yugoslav ordusunun yayın organı hizmetini gören Çin Konsolosluğu'nu kasten bombalamıştı. Milli imgeleme ve Haritacılık İdaresi'nden bir yetkili, görevlerini hakkıyla ifa edemedikleri yollu eleştirilere içerlediğinden olsa gerek, yanlış harita iddiasını, 'kuyruklu yalan' olarak değerlendirdi.

Observer haberi patlattıktan sonra Associated Press de olaya yer vermeye başladı ama belli başlı gazetelerin çoğu onların izinden gitmeye yanaşmadı. Washington Post vakaya dünyadan özet haberler köşesinde epitopu 90 kelimelik bir yer ayırdı, ona da 'NATO, Konsolosluğun Bombalanması İddiasını Yalanladı' diye başlık attı. *New York Times* olaya uzaktan yakından değinmedi bile. Adil ve Doğru Habercilik (FAIR) adlı bağımsız bir basın izleme örgütü *Times*'a bu haberi neden dikkate almadığını sorduğunda gazetenin dış haberler şefinin yanıtı *Observer*'in haber kaynaklarının "en azından (bizim) kistaslarımıza göre pek sağlam pabuç" olmadığı şeklindeydi.

4. Nükleer santrallerin satış masrafları ABD vatandaşlarına yıkılıyor.

Birleşik Devletler artık nükleer güç istemiyor. 1979'da Pensilvanya'nın Three-Miles Adası'nda gerçekleşen faciadan beri bu ülkede tek bir nükleer santral dahi inşâ edilmedi. Nükleer güç endüstrisi bu koşullarda ne yapacaktı peki? Yurtdışına sevk edilecekti, tabii ki. ABD'li nükleer enerji şirketleri vatandaşlarının ödedikleri vergiler sayesinde bu atl endüstriyi Üçüncü Dünya'ya taşımakla meşguller uzun zamandır.

ABD'nin adı sanı pek duyulmamış devlet kuruluşlarından *The Export-import Bönfe*'in (İhracat-İthalat

Bankası) işlevleri arasında kendi santrallerini edinmek isteyen yabancı hükümetlere kredi açmak ve teşvikler sağlamak da bulunmaktadır. 1959 ile 1993 arasında banka, nakit sıkıntısı içindeki gelişmekte olan ülkelere mali yardım yapmak suretiyle ABD yapımı reaktörlerin yurtdışına satılması için toplam 7.7 milyar dolar harcamıştır. Böylelikle kendi ulusal güvenlik standartlarına uymayan birçok sorumsuz ve müsrif proje adına ABD devleti, vatandaşlarının vergi gelirlerini talan etmiştir. Kamuoyu baskısı sonucu kendi topraklarında nükleer enerjiyi feshetmek mecburiyetinde kalan ABD hükümeti, bu tehlikeli endüstriyi yabancı ülkelere pazarlamakta -anlaşılan o ki- hiç bir beis görmemektedir.

Örneğin, Türkiye'de Westinghouse'un girişmeyi planladığı ve etkin bir fay hattı üzerinde yer alan 3.2 milyar dolarlık Akkuyu santral projesinin finansmanı için Ex-Im bir ön borç tahsisini onaylamıştı. Ne var ki geçen yaz santral karşıtı güçlü bir toplumsal direniş neticesinde Türk hükümeti projeyi çok pahalı ve riskli bulduğunu açıklayarak feshetmek zorunda kaldı. Hem de zamanın ABD başkan yardımcısı Al Gore'un Westinghouse lehinde yürüttüğü lobi faaliyetlerine rağmen. Benzer şekilde, Çek Cumhuriyeti'nde kurulacak olan ve Avrupalı yetkililerin fuzuli ve tehlikeli bulunduğu Temelin santrali için banka 300 milyon dolar borca kefil olmuştu. Öngörülen bütçeyi yaklaşık bir milyar dolar aşarak hazır duruma getirilebilen santral yoğun uluslararası tepkiler eşliğinde geçen sene faaliyete geçirildi.

Bu hadiseleri televizyon ekranlarında göremeyecek olmanızın gayet basit bir nedeni var aslında. CBS'nin sahibi Westinghouse, NBC deseniz General Electric'e ait. Yani her iki medya kuruluşu da Ex-Im'in desteğiyle yurtdışında nükleer santral kuran dev şirketlerin mülkiyetindedir.

5. Uluslararası rapor ABD ve diğerlerini Ruanda'daki soykırıma göz yummakla itham ediyor.

1998'in Mart ayında, Başkan Clinton Ruanda'yı ziyaret etti ve 1994 yılında bu bölgede gerçekleşen soykırımı durdurmakta gösterdikleri basiretsizlik için Batılı ülkeler adına özür diledi. Clinton söz konusu basiretsizliği istihbarat yoksunluğuna bağlıyordu. Kendisi ve diğer Batılı liderlerin "bu akıl almaz terörün (sizleri) ne kadar derinden ve hızla etkilediğini tam manasıyla idrak" edemediğini belirtiyordu konuşmasında. Geçtiğimiz sene, seçkin bir heyetin hazırladığı rapor aslında Clinton'un Ruanda'da olup bitenlerden nasıl en ince ayrıntısına kadar haberdar olduğunu gözler önüne seriyordu. ABD istihbarat teşkilatı ve Birleşmiş Milletler birliklerinin geçtiği bilgilerin hepsi yaklaşan katliam tehlikesine ilişkin emarelerle dolup taşıyordu.

1948 BM Soykırım Antlaşması uyarınca bir soykırım halinde Birleşmiş Milletler'in müdahalede bulunma yükümlülüğü vardır. Ne var ki Ruanda vakasında Clinton ve ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright böylesi bir müdahaleye köstek olmak için her yola başvurmuşlardır. Rapor'da aynen şöyle belirtilmektedir: "Başkan Clinton

hatanın tamamen bilgisizlikten kaynaklandığında ısrar etmektedir. Halbuki, olgular incelendiğinde ABD hükümetinin ne olup bittiğinden her yönüyle haberdar olduğu açıkça görülmektedir... fakat iç politika biçare Afrikalıların yaşamlarından önce gelmiştir". Farklı bir deyişle, Clinton yalan söylemiştir ve konu üzerine çalışan bir araştırmacının işaret ettiği gibi "soykırım hakkında yalan söylemek cinsel yaşam hakkında yalan söylemekten bir nebze daha dehşetengiz olsa gerektir".

Raporu okumak için www.oau-oau.org/Document/ipep/ipep.htm adresini ziyaret ediniz.

6. Silikon Vadisi maaşları düşük tutmak için göçmen mühendis çalıştırıyor.

Kalifiye emek açığı kapatmak kivesi altında teknoloji sektörü HI-B diye bilinen bir göçmen programı kanalıyla Hindistan ve Filipinler'den Kaliforniya'ya mühendis getirtmektedir. Programın koşulları gereği şirketler göçmen çalışanlarının hamiliğini üstlenmekte; böylelikle onlar üzerinde birçok tasarruf hakkına sahip olmaktadır. Mesela, işçiler bir şikayette bulunacak ya da mazallah bir sendika örgütlemeye kalkacak olsa anında yurtdışı edilebilmektedir.

İşverenler ellerindeki bu gücü istismar etme konusunda hiç zaman kaybetmemişlerdir. Bazıları maaşları aksatırken bazıları da fazla mesai falan ödemediği işçilerini haftasonları bile çalıştırmaktadır. Bu türden sözleşmeli işçiler sıradan işyerlerinde geçerli olan güvencelerden yoksun olduğu için her türlü kolektif eylem teşebbüsü hüsrarla son bulmuştur.

İnsanlık dışı uygulamalarına rağmen gerek Cumhuriyetçiler gerekse Demokratlar kendilerine cömert bağışlarda bulunan teknoloji endüstrisinin göçmen programına gayet sıcak bakmaktadır. Geçtiğimiz Ekim işverenlerin önyak olduğu ve HI-B tipi vizelerin arttırılmasını talep eden bir önerge Temsilciler Meclisi'nde ezici bir çoğunlukla kabul edilmiştir.

7. Bağımsız bir araştırma genetik değişimden geçmiş besinlerin muhtemel tehlikelerine işaret ediyor.

1998 senesinde, araştırmasının bulgularını tartışmak üzere Arpad Pustzai isimli İngiliz bilimci televizyona çıktı. Daha birkaç hafta geçmeden Pustzai hem işinden oldu, hem de araştırma ekibinden. Deneyler durdurulurken mevcut verilere de el konuldu.

Pustzai'nin suçu 'transgenic' yani bünyesinde başka türlerden gen barındıracak şekilde işleminden geçirilmiş-besinlerin güvenilirliğini sorgulamaktı, İngiliz bilimci deneylerinde transgenic patatesle beslenmiş farelerin bağırsıklık sistemlerinin zedelendiğini ve gelişimlerinin sekteye uğradığını tespit etmişti. Bu tip besinlerin memelilerin üzerindeki etkilerini inceleyen tek bağımsız araştırma olması itibarıyla Pustzai'nin çalışması aynı zamanda bir ilke de imza atıyordu. Bundan önceki tüm benzeri araştırmalar biotech şirketlerinin sponsorluğunda gerçekleşmişti.

İngiltere'nin en saygın tıp dergilerinden *The Lancet* 1999 yılında Putzsai'nin bir başka çalışmasını yayımladı. Bu çalışma bir öncekinden daha da iddialı sonuçlara varıyordu. Araştırma farelerde nükseden sorunların patateslere genetik yollarla ilave edilen kimyasallardan ziyade genetik mühendislik sürecinin bizzat kendisinden kaynaklanmış olabileceği fikrini ortaya atıyordu. Bu gibi sorunların araştırmada kullanılan patatesin türüne müstesna olması olasılığı saklı olmakla birlikte tüm transgenic organizmalarda -süper-marketlerden alıp tükettiklerimiz de dahil olmak üzere başgösterebilecek cinsten olmaları da kuvvetle muhtemeldir.

Daha ayrıntılı bilgi için www.sustain.org/biotech adresini ziyaret edebilirsiniz.

8. İlaç şirketleri doktor, hasta ve sağlık örgütlerini kısıp almaya çalışıyor.

Sadece 1999 yılında depresyon ve benzeri sorunlara yönelik 130 milyon reçete yazıldı ABD'de. Reçetelerin toplam tutarıysa 8.58 milyar dolar, ilaç şirketlerinin bu muazzam pastadan pay kapmak için çevirmeyeceği dolap yok neredeyse.

Zihinsel Hastalıklara Karşı Ulusal ittifak (NAMI) adlı örgüte yapılan ve yakın zamana kadar kaynağı ifşa edilmemiş olan bağışlar bunun manidar bir örneği. Söz konusu örgütün görevlileri mahkeme kararlarını da arkalarına alarak hastaların evlerine kadar girip ilaçların zamanında alınıp alınmadığını günü gününe tetkik edebiliyor. Sözde toplumun sağlığını gözetmekten başka hiçbir galesi olmayan örgütün son iki buçuk yılda ilaç şirketlerinden toplam 11.72 milyon dolar yardım aldığını *Mother Jones* dergisi 2000 yılında ortaya çıkardı. Açık farkla en büyük yardımı yapan şirkete Prozac'ın üreticisi El Lilly and Co.

Daha ayrıntılı bilgi için www.MindFreedom.org , www.NARPA.org ya da www.icspp.org adreslerini ziyaret edebilirsiniz.

9. Mesleki Güvenlik ve Sağlık idaresi (OS-HA) işçileri korumakta yetersiz kalıyor.

Terry Fenny adlı işçi Titan Lastik şirketinde kalıp makinesi başında çalışırken üç parmağını kaybetti. Uzman bir makinesiyen olmasına rağmen bu tip kalıp makinesi üzerine hiç eğitim görmemişti. Üstüne üstlük çalıştığı makine güvenlik donanımdan da durdurma düğmesinden de yoksundu.

Diğer kimi Titan işçilerine kıyasla Fenny yine de şanslı sayılırdı. Örneğin aynı şirketin farklı bir işletmesinde çalışan Don Baysinger iki lastik örme makinesi arasında 20 dakika sıkışıp kalınca, göğüs kafesi parçalanmış ve olaydan iki gün sonra da hayata gözlerini yummuştu.

Hükümet ne Fenny, ne Baysinger, ne de diğer mağdurlar için pek birşey yapmadı. Fenny parmaklarını makineye kaptırdıktan ancak aylar sonra bir teftiş düzenleyen OSHA kabahati makinede bulup işletmeye epi topu 2.250 dolar ceza kesmiştir. Fenny ise işinden olmuş; şirketten aldığı tazminat ise beş aydan kısa bir süre içinde kesilmiştir. Baysinger vakasında OSHA yine olayda makinenin kusurlu olduğuna kanaat getirmiş ve 20.000 dolarlık bir ceza uygun görmüştür. Titan bu meblağın yarısını ödemeye razı olmuştur.

ABD'de her sene 6000 işçi iş kazası sonucu yaşamını yitirirken bunun on katı kadar işçi de mesleki hastalıklar sonucu ölmektedir. Ne var ki ülkenin toplam 102 milyon işçisini korumakla görevli devlet müfettişlerinin sayısı sadece 2003'tür. OSHA'nın performansı işçi dostu geçinen Clinton iktidarı sırasında hepten dibe vurmuştur. 1999 Public Citizen raporuna göre Clinton yönetimi boyunca OSHA rekor seviyede az teftiş yapmış; cezaları ya indirmiş ya da yer yer hepten kaldırmıştır.

Raporu okumak için www.citizen.org/hrg/PUBLICATIONS71494.htm adresini ziyaret ediniz.

10. Çevre Koruma Dairesi (EPA) radyoaktif atıkları Denver'in lağım sisteminden geçirmeyi planlıyor.

1950 ile 1980 arasında milyonlarca galon endüstriyel atık Denver'in Lowry bölgesine yığılmış ve bu atıkların barındırdığı radyoaktif maddeler de zamanla yeraltı suyuna karışmıştı. Kirli yeraltı suyunu kullanılabilir hale getirmek için EPA'nın geliştirdiği 'dahiyane' formüle göre su Denver'in lağım sisteminden geçirildikten sonra ortaya çıkan karışım gübre olarak kullanılacaktı. Plütonyum gibi ölümcül maddeler içerdiği rivayet edilen atık suyunun tarımda kullanılması halinde ABD'lilerin evlerine giren buğday da ışıldamaya başlayacak herhalde.

Denver'in bağlı olduğu Kolorado Eyaleti'nin en büyük iki gazetesi *Denver Post* ve *Rocky Mountains* bu radyoaktif atık olayına pek iltifat etmedi. Kimbilir her iki gazetenin de Lowry'e zehirli atık boşaltan şirketler arasında yer alması bu tercihte etkili olmuştur belki de.